

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI A1 DERSİ UZUN TEZİ

ÇÜRÜK TEMEL ÇÜRÜK BİNA: HASTALIKLI BİREYLER HASTALIKLI TOPLUM

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI: TAN AKINCITÜRK

DİPLOMA NUMARASI: D1129002

DANIŞMAN: SEVGİ ÇAĞLAR

SÖZCÜK SAYISI: 3775

Araştırma Sorusu: Aziz Nesin "Ne Güzel Memleket, Damda Deli Var, Otomobil Dövüşü, İleri Gelen Adamlar, Apona Fuarı, Alın Teri, İşiniz Oldu Gayrı, Şakacı İnsanlar" öykülerinde birey ve toplum gerçekliğini nasıl ele almıştır?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı A1 Türkçe Dersi kapsamında hazırlanan bu tezde Aziz Nesin'in "Ne Güzel Memleket, Damda Deli Var, Otomobil Dövüşü, İleri Gelen Adamlar, Apona Fuarı, Alın Teri, İşiniz Oldu Gayrı, Şakacı İnsanlar" öykülerinde birey ve toplum gerçekliğinin nasıl ele alındığı sorusunun cevabını arıyorum. Bu soruyu seçmemin sebebi toplumsal yapının eleştirildiği metinlere duyduğum ilgi ve Aziz Nesin'in bu durumu anlatışında mizahı kullanım şekliyle etkilenmemden kaynaklanıyor. Bu sorunun yanıtını bulmanın önemi, sorunun toplum ve birey gerçeklikleri ile ilgili oluşundan kaynaklanır, çünkü bu gerçeklik gündelik yaşamımızda önemli yer tutar. Bu tezde Nesin'in öykülerinde, genel olarak toplumsal yapıya veya toplumun belirli kesimlerine yaptığı eleştirileri ele aldım. Yazarın toplumla ilgili neleri eleştirdiğini ve nelerden memnuniyetsiz olduğunu kanıtlamak istedim. Tez Aziz Nesin'in öykülerinde Birey ve Toplum gerçekliklerinin nasıl yer bulduğu ile ilgili bir bölüm, bunun alt bölümleri olarak detaylı incelenen sekiz öykü ve sonsöz bölümlerinden oluşuyor. Son bölümde Nesin'in bahsettiği toplumun karakteristik özelliklerinin idealden uzak olduğu sonucuna varılıyor.

İÇİNDEKİLER

1. AZİZ NESİN ÖYKÜLERİNDE BİREY VE TOPLUM GERÇEKLİĞİ.....	3
1.1 DAMDA DELİ VAR.....	4
1.2 İŞİNİZ OLDU GAYRI!.....	6
1.3 OTOMOBİL DÖVÜŞÜ.....	8
1.4 ALIN TERİ.....	10
1.5 NE GÜZEL MEMLEKET.....	11
1.6 APONA FUARI.....	13
1.7 ŞAKACI İNSANLAR.....	15
1.8 İLERİ GELEN ADAMLAR.....	17
2. SONSÖZ.....	19
3. KAYNAKÇA.....	20

1. AZİZ NESİN ÖYKÜLERİNDE BİREY VE TOPLUM GERÇEKLİĞİ

Birey 21. Yüzyıla gelene kadar çeşitli değişimlerden geçerek günümüzdeki anlamına kavuşmuştur. Başta yalnızca açlık, barınma, cinsellik gibi temel içgüdüleri olan birey, zamanla yerini insanın dünya üzerinde yarattığı değişikliklere paralel olarak üreten, düşünen, toplum için çalışan daha gelişmiş kimliklere bırakmıştır.

Zamanla, bireyin bilgisini ve deneyimlerini başkalarıyla paylaşması ile sayıca hızla artan birey gruplarından, toplumlar oluşmuştur. Toplum da tıpkı birey gibi, insanlık tarihinin başında en ilkel haliyle toplu halde doğanın kötü şartlarından korunma, zorluklar karşısında birlikte mücadele edebilme ve bir olabilme amacıyla oluşurken daha sonra, devinen, değişen bireylerin demokrasi anlayışıyla yönetilen ve olaylar karşısında bilinçli tepkiler sergileyebilen bireyler birlikteliği halini almıştır.

Bireysel ve toplumsal olgular birbirleriyle bağlantılıdır. Bu bağlantı, bireylerin toplumları oluşturuyor olduğu gerçeği ve aslında toplum anlayışının oluşabilmesinin bireylerden geçiyor olmasıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, toplumun genel karakteristik özelliği, bireylerin genelinin karakterlerini yansıtan bir ayna gibi görülebilir.

Aziz Nesin de ele aldığı öykülerinde toplumsal ve bireysel sorunları kendi bakış açısıyla ve içine mizahı da katarak iç içe incelemiş, eleştirmiştir.

Aziz Nesin, genellikle toplumsal sorunları, güldürüyü kullanarak okura aktaran bir yazardır. O, mizahı kullanır, ancak mizah, onun için yalnızca insanları güldürmek için kullanılacak bir anlatım şekli değil, aynı zamanda toplum gerçeklerinin yansıtılmasında da önemli araçtır.

Nesin, öykülerinde politikacıları, bürokrasiyi, sosyal eşitlik durumunu, halk-siyasetçi ilişkisini, işsizlik sorununu, halk ve yöneticiler arasındaki ilişkiyi, yöneticilerin karakterlerini, kafa yapılarını, isteklerini ve toplumda yanlış işlediğini düşündüğü her şeyi eleştirel bir dille okura sunmuştur.

Aziz Nesin öykülerinde, aslında yaşadığı ülkenin birçok yerinde gerçekten yaşanmış olabilecek sıradan olayları aktarırken, mizah aracılığıyla okuyanı, sanki sadece olayı uzaktan izleyip gülen bir kişi konumuna yerleştirmiştir. Hatta yazar bu bakış açısıyla kimi zaman okuru kendine ve yaşadığı topluma yabancılaştırır. Yazar, okuyucuyu dışarıdan baktığı bir olaya güldürürken, aslında kendi yaşadığı topluma, yani kendine de gülmektedir; yazarın kendine güldürmenin altında bir yerde de özeleştiri yatmaktadır.

1.1 Damda Deli Var

Damda Deli Var öyküsünde yazar, sosyal yapının birey üzerindeki etkisi ile ilgili gözlemlerine yer vermiştir.

Nesin, kariyer hırsı olan kişilerin hangi mevkiye gelirse gelsin bu hırslarının azalmayacağını hatta hırslarının daha da artacağını belirtir. Bu durumu, bir delinin dama çıkmasından yola çıkarak anlatır. Her ne kadar bu öykünün odak figürü bir deli de olsa, doğal olarak deli de o toplumun bir bireyidir. Bu sebeple yazar öyküdeki delinin hareketlerinin incelenmesiyle dolaylı olarak toplumun yapısının da ortaya çıkacağını anlatmak ister. Deli, intihar düşüncesiyle dama çıkmıştır ve tek isteği de muhtar olmaktır. Deli için muhtar olmak o kadar önemlidir ki istekleri yerine getirilmezse yani istediği mevkiye sahip olmazsa iş intihara kadar varabilecektir. Yazar, sağlıklı bir bireyin kariyer merakı taşımasının doğal karşılanması durumunu bir

deli üzerinden de ele almıştır. Delinin bile de aynı kaygıları duymasını anlatmıştır. Bu öyküde Aziz Nesin bireylerin kariyer sahibi olmayı her şeyin üstünde tutma hırslarını ele almıştır.

Deli damdayken, Nesin, " *Bütün mahalle ayağa kalktı: Damda Deli var! Sokak bibaştan bibaşa, deliyi seyre gelenlerle dolmuştu.* " (Nesin, Damda Deli Var, 5) tümceleri ile halkın ilgisini ne tür olayların çektiğini anlatmak ister. Yazar burada delinin dama çıkmasına ve birçok insanın da yalnızca seyir amaçlı çevrede toplanmasına dikkat çeker. Yazar böylece insanların ilgilenmesi gereken önemli noktaları göz ardı edip önemsiz bir durumla; örneğin bir delinin dama çıkışı ile gereğinden fazla ilgilenmesine dikkat çeker.

Yazar ayrıca mevki sahibi olan insanların halktan ne kadar kopuk olduklarını ve belli bir makama geldiklerinde halkı bir bakıma nasıl küçümsediklerini ve kendilerini herkesten üstün gördüklerini, delinin: " *Sizin gibi serserilerin arasında benim gibi imparatorun ne işi var?* " (Nesin, Damda Deli Var, 8) sözlüyle ortaya koymuştur.

Yazar, deliyi çatıdan inmeye ikna eden ihtiyar adama " *Beybaba, nasıl yaptın bu işi yahu?...* " (Nesin, Damda Deli Var, 10) diye sorulduğunda: " *Eeee... dedi, kolay değil, elli yıl politika içinde yoğrulduk.* " (Nesin, Damda Deli Var, 10) cevabını vermesi ile anlaşılır, yazarın deliyi çatıdan inmeye ikna eden kişiyi bir politikacı olarak seçmesi belki de bilinçli bir seçimdir,. Yazar burada ihtiyar adamın kullandığı politik üslubun adeta bir delinin bile rahatlıkla ikna edilmesini sağlayabilecek kadar etkili bir dil olduğunu göstermek istemiştir. Delinin damdan inip sokağa çıktıktan sonra, ihtiyarın yanına gelerek " *Ulan, dedi, senin de deli olduğun nasıl belli... Deli delinin halinden anlar.* " (Nesin, Damda Deli Var, 9) sözleri ile yazar politikacılar ve deliler

arasında bir benzerliğin varlığına dikkat çekmiştir. Yazara göre politikacılar da halkı kandırmak için vaatlerde bulunabilmekte ve çoğu zaman da akılcı çizgiden uzaklaşabilmektedirler. Bu bağlamda yazar da deliler ve politikacılar arasında bir benzerlik ilişkisi kurmuştur. Yazara göre bir toplumun politikacılarının, o toplumun vekilleri olduğu ve toplum tarafından demokratik yollarla seçilen ve toplumu yöneten kişiler olduğu, halkın da kendisine en yakın düşüncedeki politikacıları seçeceğini göz önünde bulundurulursa, halkın kendisini yönetecek kişileri seçmesi bir yerde halkın da genel özelliklerini belirleyen bir durumdur. Yazar da bu konudan yola çıkarak halk ile politikacılar arasındaki benzerlikleri ortaya koymuştur.

1.2 İşiniz Oldu Gayrı!

İşiniz Oldu Gayrı öyküsü yazarın halk-siyasetçi ilişkisini ele aldığı ve bu ilişkinin ne ölçüde sağlıklı olduğunu sorguladığı bir öyküdür. Daha öykünün başlarında geçen: "*Halkın sorduklarına anlayacakları dilde cevap verilecekti.*" (Nesin, Damda Deli Var, 11) tümcesi ile yazar, halkın anlayacağı dilin, siyasetçilerin kullandığı dille taban tabana zıt olduğunu belirtmiştir. Siyasetçilerle halk arasında algılama açısından derin farklılıklar olduğunu ve bu durumun iletişimsizliğe yol açtığını ve yapılan ya da yapılacak olan şeylerin yüzeysel olmasına ve yalnızca lafta kalmasına neden olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

"*Dur hele dur... Daha politikaca lafa başlamadılar ki... Hele biyol tutsun politika damarı da bak bakalım anlaşılır mı ne dedikleri?*" (Nesin, Damda Deli Var, 14) tümcesi ile yazar, halkın saf ve yalın duruşu karşısında, siyasetçilerin bilinçli olarak anlamsız yanıtlarla halkın sorularını cevapsız bırakmama amaçlı baştan savma bir şekilde yanıtlamalarını ortaya koyar. Bu durumdan da görüleceği gibi yazar, halkın

geneline kıyasla daha bilgili kişilerin, halkın bu saf duruşundan faydalandığına dikkat çekmek ister.

*" De bakalım, dedi, şincik n'olcak? Yeni icat mı çıkardı
bu bizim parti? Eskiden gelirlerdi, bağıır çağırırlardı, yarı
anlar, yarı anlamazdık, el çırpır, yaşa derdik, geçer
giderlerdi. Şincik n'olcak? Onlarnan kim konuşacak, ne
soracağız? Haydi bişey sorduk, onların dediğini kim anlayıp,
kim sökecek?"(Nesin, Damda Deli Var, 12)*

Aziz Nesin, İşiniz Oldu Gayrı adlı öyküsünde yukarıdaki alıntıda da görüldüğü üzere halk ve politikacılar arasındaki iletişimsizliğe değinir. Siyasetin laf kalabalığı olmaktan ileri gidemediği bir toplumda, temel motivasyonu halkın sorunlarını anlamak ve çözmekten çok, oy alma kaygısı olan politikacıların, halktan gelen soruları anlaşılmasız bir laf kalabalığı ile yanıtlarmış gibi görünürken aslında anlamlı hiçbir şey söylemeyişi eleştirir. Öyküde siyasetçilerden gelen anlaşılmasız, uzun ve dolambaçlı yanıtlar ile halktan kişiler, sorularıyla ilgili nasıl bir çözüme ulaşıldığını anlayamaz. Verilen uzun ve karmaşık cevaplardan aslında hiçbir şey anlamayan halk, köyün en bilge adamlarından biri olan Nuri Efendi'nin " *O işimiz de olacaktı.* " (Nesin, Damda Deli Var, 17) diye seslenmesi ile bütün isteklerinin yerine getirileceğine inanarak, siyasetçileri alkışlarla uğurlarlar. Yazar, Nuri Efendi'nin kimliğinden yola çıkarak halkın farkındalık düzeyinden biraz daha yüksek bir kişiyi seçip, halkın içinde bulunduğu durumu anlayamama ve yorumlayamama durumunu anlatmak istemiştir.

Yazara göre siyasetçilerin kimliğinin en önemli özelliği vaat vermeleri ve akıllıca cevaplarla halkın sorularını yanıtlıyormuş gibi görünürken aslında savuşturmalarıdır;

çünkü eğitimsiz halk, güzel vaatlere inanmayı seçecektir. Halkın doğası budur. Yazarın öyküde üzerinde durmak istediği asıl konu; kültürel anlamda kendisini geliştirme fırsatı bulamamış, bilinci ve farkındalıkları gelişmemiş bir toplumun, kendisinden ileri olduğuna inandıkları herkese, görüşlerini irdelemeden, sorgulamadan ve anlamadan inanması, kendi yorumlarını ve görüşlerini katmaksızın aynı görüşleri benimsemesidir. Yazara göre halk, bu şekilde bastırıldığı ve eğitimsiz bırakıldığı sürece bu döngüyü yaşamaya mahkumdur. Yazar demokrasinin bilinçli toplumların rejimi oluşuna dikkat çekip bilinçsiz bir toplum yaratılarak başkalarının doğrularıyla ilerlemeye çalışan, ancak yerinde sayan bir halk oluşturulduğunu belirtmek ister.

1.3 Otomobil Dövüşü

Bu öyküde Nesin, toplumun değişen değerlerine uyum sağlarken bireyin yaşadığı güçlüğü ele almıştır. Bu değerler, öykünün ana karakterleri olan; biri sonradan olma, diğeri köklü iki zengin, Çakır Yakup Bey ile Rıza Beyin kişiliğinde görülmektedir. Bu değerler büyüme ve tüketim odaklı ekonomik politikaların dayattığı, aşırı tüketim, sonradan görmelik, kıskançlık, gösteriş, daha çok para ve güç sahibi olmak, sadece dış görünüme önem vermek gibi özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar doğal akışı içinde yaşanmayan, toplumun henüz sindiremediği, aslında tamamen yabancı olduğu; ama refah seviyesini arttıracak bir gelişme olduğuna ikna edildiği ve bir parçası olmak zorunda bırakıldığı, tüketim odaklı bu yeni yaşam biçimlerinin aslında toplumda bir çarpıklık oluşturduğunu anlatmaya çalışmıştır.

" Çakır Yakup Bey'in Buick'i kurbanlık kınalı koç gibi donanmıştı. Arabanın burnuna yaldızlı bir koç boynuzu yerleştirilmiş, arkasına da Arapça bir 'maşallah' levhası asılmıştı. Farların bir yanına iri bir göz boncuğu, nal, bir yanına bir baş sarımsakla, bir eski çocuk pabucu teki asılmıştı."(Nesin, Damda Deli Var, 20)

Yazar kasabanın iki zengininin arabalarıyla övünmelerini, onları birer haysiyet simgesi olarak yüceltmelerini anlatır. Çakır Yakup Bey, " otomobil dövüşü "nün sonunda paramparça olan arabasına bakarak: " *Eyvah şerefim! Ama onun ki de...* " (Nesin, Damda Deli Var, 22) der. Yazar iki figürün de arabalarına sanki canlı birer mahlukmuşçasına davranmalarını, birer kurbanlık hayvan gibi arabalarını süslemelerini tüketim toplumlarında bireylerin nesnelere olan aşırı bağlılıkları sonucu davranış bozuklukları olarak vermiştir. Yazar bütün bunları altyapısı ve zihniyeti henüz hazır olmayan halkın, değişen değerleri kabul etmeye çalışırken yaşadığı bocalamayı anlatmakta da kullanmıştır.

Yazar, bireyin nesne bağımlılığını anlatırken bir yandan da ülkenin gerçeklerine değinir. Ülke gerçekleri ile bireylerin davranışları paralel değil gibidir. Yazar, ülkenin gerçeklerini; devlet borçlarından ve ulaşım ile ilgili sıkıntılardan bahseden günün gazeteleri ile yansıtmaya çalışır:

"Devlet borçlarımızın tutarı 982 milyon, rehinde olan 113 ton altın karşılığı alman borç 356, ticarî arierler 322, kredili ithalât 800, ekipman kredi anlaşmaları 733 milyon Türk lirası olmak üzere, dış ticaret borç tutarı 3 milyar 500 milyona yakındır." ;
"Şehirde otobüs buhranı son haddini buldu. Döviz olmadığı için Belediye otobüs getirtmiyor." (Nesin, Damda Deli Var, 22,23)

Öyküdeki bu iki zengin kendi ihtiyaçlarından öte, birbirlerine üstünlük sağlamak adına yaptıkları harcamalar toplumun gerçekleriyle çok zıt bir durum oluşturmaktadır. Gazetelerde çıkan haberler bir yerde, ülkenin ekonomik olarak baskılanmış, sıkıntılı durumunu da gözler önüne serer. Yazar, Yakup Bey ve Rıza Bey figürlerinin kimliklerinden yola çıkarak onların yaptıkları harcamalardaki rahatlıklarını, bu harcamalarla, varlıklı figürlerin halkın sıkıntılarından habersiz oluşunu göz önünde bulundurarak yalnızca gösteriş amaçlı harcama yapanların, toplumun gerçeklerine yabancı kalışlarına dikkat çekmiştir. Yazar gereksiz harcamaları üstünlük sayan kişilere vurgu yapmış, bu durumu bu iki figür üzerinden aktarmıştır.

1.4 Alın Teri

Öyküde yıllarca çalışıp kirasını dahi ödemekte zorlanan bir adamla, üç ayda birçok mülk sahibi olup zenginleşen arkadaşı arasındaki maddi dengesizlik, toplumdaki genel durumu yansıtan bir ayna gibi ele alınmıştır.

Yazar, kısa sürede varlıklı olmanın doğal yollardan olamayacağı gerçeğine dikkat çekmek ister. Alın teriyle kısa bir sürede zengin olmanın imkânsızlığını, anlatıcının arkadaşına söylemiş olduğu:

" Senin alnın Karasulak suyunun kaynağı olsa üç yılda bu kadar terlemez be!... Seninkisi alın değil sidik... Durmadan fiçı fiçı bira içsen,üç yılda bu kadar idrar bile gelmez insandan... " (Nesin, Damda Deli Var, 37)

söylemini kullanarak aktarır. Yazara göre toplumda zengin olma yolunda başvuru olan yollar esenliksizdir. Bu yolları okura aktaran yazar, halkın değerlerindeki yozlaşmaya dikkat çekmiştir. Yazara göre bu yozlaşma, gençliğe kolay yoldan para kazanma, toplumsal sınıf değiştirme, birden zengin olma, üretmeden tüketme gibi o çağın süratle devinen değerlerini anlatmıştır. Yalnızca zengin, itibarlı ve güçlü olma adına hiçbir ahlaksızlıktan kaçınmayan bireylere dikkat çekmiştir.

Nesin, verilen onca emeğe rağmen bir şey sahibi olamayan insanların yanında birkaç günde zengin olabilen insanların varlığını ortaya koyarak sosyal yapıdaki bu eşitsizliği eleştirmiştir. Yazara göre, emeğinin karşılığını alamayan bir kitle ile hiç emek sarf etmeden durumunun çok üstünde kazanan insanların varlığı da bir sosyal yaradır.

1.5 Ne Güzel Memleket

Öykü geneline bakıldığında halkın ve politikacıların karakteristik özellikleri yansıtılmıştır. Yazar, bunu yabancı bir ülkeden gelen ticaret heyetinin güncelerini kullanarak sunmuştur. Yazar, güncelerde yabancı heyetin, öyküde söz edilen ülkede yaşadıklarını ortaya koymuş, onlara karşı sergilenen olumsuz, ciddiyyetten uzak tutum ile ideal tutumun taban tabana zıt oluşu üzerinde durmuştur.

Nesin, ticaret heyetinin ülkeye adım attığı ilk anda karşılaştıkları yanlış tutumları; heyeti karşılayacak kimsenin olmaması, bavullarının mevkilerine bakılmaksızın aranması, onların kaçakçı olduklarından şüphe edilmesi gibi olaylarla ortaya koymuştur. Yazar, bu durumdan söz ederek ilk anda ev sahibi devlet yetkililerinin ülkeyi ziyarete gelen misafir konumundaki bireylere gereken önemi ve değeri vermeyişlerine dikkat çekmek istemiştir. Yazar hemen ardından devlet yetkililerinin, gelen kişilerin bekledikleri heyet olduğunu zannederek, yalnızca görüntü ve gösterişten ibaret abartılı bir karşılama töreni yapıp hatalarını örtbas etmeye çalışmalarını ise iki tutum arasındaki tutarsızlığı anlatmada kullanmıştır.

Yazar, gazetecilerin, aynı gün aynı saatlerde ülkeye ayak basan Amerikalı bir artisti karşılamaya gidip ticaret heyetine ise tam tersi hiç ilgi göstermemelerini, o toplumda bireylerin ülkenin siyasi ve ekonomik gerçeklerinden uzak, popüler olan herhangi bir şeyi daha çok önemsendiklerini vurgulamıştır. Yazara göre halk, siyaseti ve ticareti ciddiye almak yerine daha eğlenceli konuları tercih etmiştir. Yazar da halkın bu tutumundan yola çıkarak esas ciddiye alınması gereken konulara önem verilmesinin gerekliliğine dikkat çeker. Yazarın söz ettiği bu tutum halkın ülke siyasetinden ve öyküdeki ülkenin gerçeklerinden ne denli uzak olduğunu da kanıtlar niteliktedir. Yazar bu durum ile ülke gelişiminin paralelliğine dikkat çekmek ister. Aziz Nesin; öykünün 41. sayfasında "Geri kalmış ülke" diyerek halkın içinde bulunulan siyasi-sosyal ve ekonomik yapıya olan ilgisizliğini vurgulamış, bu konulara ilgisiz bir toplumun gelişip ilerleyemeyeceğini açıkça belirtmiştir.

Aynı zamanda yazar, ticaret görüşmeleri için gelen heyetin haftalarca sazlı sözlü akşam yemekleri, içkiler, balolar, sanat gösterileri, müze, anıt, kent gezileri ve

benzeri işlerle uzunca bir süre oyalanmalarından söz eder. Ve tüm bunların ardından davet edildikleri bir ziyafette, ticaret ve siyaset gibi ciddi konuların dışında her şeyin konuşulması, konunun bir türlü ana konuları olan ticarete gelmemesi ve bu ziyafetin sonunda, heyet başkanının: " *Yarın da kenti gezdirecekler. Henüz ticaret konuşmalarından laf yok.* " (Nesin, Damda Deli Var, 43) sözleri, ev sahibi ülkenin yetkililerinin uluslar arası ilişkilerde önemsenmesi gereken noktalardan uzak oluşuna dikkat çeker. Yazar, bu durumu, ev sahibi yetkililerin misafir ticaret heyetini bekledikleri yardım heyeti sanarak çeşitli gereksiz eğlencelerle geçirdikleri üç haftadan sonra gerçeği öğrenmeleriyle, sadece durumu kurtarmak için göstermelik bir ticaret anlaşması yapıp, hiçbir şey olmamış gibi eğlenceye devam etmeleri ile ortaya koyar. Bu durum da Nesin'in çizmiş olduğu " Geri kalmış ülke " tablosunu tamamlayan parçalardan biridir.

Heyet en sonunda içinde bulunduğu duruma direnememiş ve bu eğlenceli yaşama uyum sağlamış, uyruk değiştirmeye dahi karar verebilmiştir. Burada yazar insanlarda bastırılmış olan duyguların, uygun sosyal ortamı bulduklarında ortaya çıkabileceğini göstermiştir. Yazar ciddiyetsizliğin ve boşvermişliğin kolaylığını ve yalnızca eğlenceden oluşacak tatlı bir hayatın insanlara çekici geleceğini ve bunun da adeta zararlı bir alışkanlık gibi insanların iradelerini de yok edeceğini göstermiştir. Bu durumun da toplumların geri kalması ve gelişmemesi gibi olumsuzluklara yol açacağını belirtmiş, bunun örneği olarak öyküsündeki ülkeyi kullanmıştır.

1.6 Apona Fuarı

Nesin bu öyküde ülkenin ileri gelenlerinin ülke adına yapmaları gerekenleri yapmayıp kendi menfaatleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri gereksiz uğraşları anlatmaktadır.

Apona'da ülke propagandası yapılmak üzere bir fuar açılır. Bu propaganda şansını değerlendirmek isteyen ülke politikacıları, kendilerine gönderilen davet mektubunu kaybederler ve bunun arayışına girerler. Bu arayış üzerinde o kadar yoğunlaşırlar ki esas yapılması gerekenlerde aksamalar yaşanmaya başlar. Bu durum:

" Ticaret Bakanlığı alt üst oldu. Bakan, şiddetle mektubun bulunmasını emretti. Bakanlık daireleri, genel müdürlükler, şubeler birbirine girdi. Ortalık o kadar karıştı ki bu kargaşalıkta şaşkınlıktan Mısır'a pamuk, Kanada'ya buğday, Irak'a petrol, İsviçre'ye saat ihracı için teklifler yapılırken İngiltere'den fındık, İran'dan atom bombası, Habesistan'dan tepkili uçak ithali için teşebbüslere de geçildi. " (Nesin, Damda Deli Var, 56)

cümlesinde açıkça görülmektedir. Nesin'in esas eleştirdiği nokta, bu arayışın daha önemli birçok işin önüne geçmesi ile en önemli gündem yapılıp, esas önemli olanların göz ardı edilmesidir.

Mektup bir memur tarafından bulunur, mektuba verilen değer nedeniyle, mektubu bulan bu memur bulunduğu mevkiden iki kademe üste terfi eder. Yazar bu durum ile kişinin kendi görevinin veya ülke siyaseti adına attığı önemli bir adımın dışındaki herhangi bir sebepten ötürü terfi ettirilmesini eleştirir. Önemsizliği gereken durumların göz ardı edilip, önemsizlerin öne çıkarılması durumuna dikkat çeker.

Yazar, gelişmiş ülkeler arasında sayılabilmek adına bu fuara katılmak zorunda kalan ve bu bahane ile asıl yapılması gereken ülke işlerini aksatan yetkililerin zorla da olsa önemsedikleri bu fuarda dahi yanlış tutumlar sergilediklerini eleştirel bir biçimde ele almıştır. Fuara verilen önemin sadece gösteriden ibaret oluşu ve fuarı organize edecek komisyon üyelerinin her birinin neredeyse bu işten hiç anlamayan, torpil ya da benzeri sebeplerden seçilmiş kişilerden oluşması: " *... her birinin üye oluşunda bir gerekçe vardı. Ama bütün bunların arasına, gerçekten bu işlerden anlayan birinin de katılması gerekirdi. İşte bu yüzden, bir de uzman, heyet arasına sokulmuştu* " (Nesin, Damda Deli Var, 60) ve bu komisyonun ancak fuarın açılmasına on gün kala kurulabilmesi yazarın bu yanlış tutumlara örnekleridir. Ayrıca öyküde geçen " *Başka memlekete ihraç edilecekken, bozuk maddelerin yanlışlıkla fuara gönderildiği anlaşılmıştır...* " (Nesin, Damda Deli Var, 62) tümcesiyle yazar iş ahlakı gibi etik değerlerin anlaşılmamış ve oturmamış oluşunu ortaya koyar. Yazara göre bu durum, ülkeyi yönetmede söz sahibi olanların iş ve ticaret ahlakının ne denli duyarsızlıklarla dolu olduğunu gösterir.

Yazar, öykünün sonunda fuarın kapanış günü ülke pavyonunun ancak açılacak hale gelişini ve heyet yetkilisinin kendi gayreti ile ve özel eşyaları arasından seçerek sergilediği bozuk, çürük, değersiz ve önemsiz birkaç ürünün ve bakanlık tarafından gönderilen değerli ancak ülkeler arası ticari hiçbir önemi olmayan tarihi eşyaların bozulup, en sonunda da değerli taşlarının ve parçalarının çalınışını ise mizahi bir dille okuyucuya aktarmıştır. Bu kadar başarısız bir çalışmanın sonucunda ülke muhalefetinin ve basınının " *Tarihimizi çaldılar, şimdi ne yapacağız?* " (Nesin, Damda Deli Var, 64) yakınmalarına, Bakanın: " *Kaybolanların elmas, inci, pırlanta olmayıp, değersiz boncuklar olduğu...* " (Nesin, Damda Deli Var, 64) açıklamasını

yapması ise yazarın anlatmak istediği duyarsızlık ve ciddiyetsizliği açıklayan ifadelerdir. Bürokrasinin işleri nasıl zorlaştırdığı, bazen de içinden çıkılmaz hale getirdiği ve esas yapılmak istenilen işler yerine ortaya çıkan hatalarla baş etmek zorunda kalan bireyin çaresizliği öykünün bir gerçeğidir. Yazara göre bütün enerji ve vaktin sonuçta ortaya çıkan hatalı ve zor durumları düzeltmek için harcanması ise gelişme yarışında toplumları sadece geri bırakacak bir durumdur.

1.7 Şakacı İnsanlar

Yazar bu öyküde toplumda var olan işsizlik sorununu, bu sorunun ne boyutta olduğunu ve işsizliğin sonuçlarını anlatmıştır: "*İşim gücüm yoktu, mirasyedi olduğum için değil, iş bulamadığımdan. İki gündür suyla, havayla yaşıyordum.*" (Nesin, Damda Deli Var, 24) Yazar işsiz insanların fazla olması ve iş imkanının kısıtlı olması sebebiyle yaşanan sıkıntıları göz önüne sermiş, bundan ötürü mutsuz olan insanlardan söz etmiştir. Bu insanlardan biri olarak görebileceğimiz biri ve aynı zamanda öykünün ana karakteri Mehmet figürüdür. Yazar, Mehmet figüründen yola çıkarak insanların iş bulmadaki çaresizliğini anlatmıştır. Hatta bireylerin iş arama yolculuğunda kendi yeteneklerini ve eğitim durumlarını dikkate almadan hangi iş olursa olsun yapmak zorunda kalışlarına dikkat çekmiştir. Mehmet'in, "Acaba ne işiymiş?" (Nesin, Damda Deli Var, 25), diye yönelttiği sorudan da bu kişinin talip olduğu iş hakkında hiçbir bilgi sahibi olmamasına rağmen, yalnızca çok ihtiyacı olduğundan iş görüşmesine gelmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Mehmet'in işi denek olmak olacaktır. Her ay düzenli olarak getirilmesi düşünülen şaka malzemeleri Mehmet üzerinde denenecektir. Maaş olarak ise ona çok

düşük bir miktar olarak tanımlanan aylık iki buçuk lira işverenlerce uygun görülmüştür.

Görüşme sırasında işverenler tarafından Mehmet'e deneme amacı ile türlü ve yersiz şakalar yapılmıştır. Yazar Mehmet'in tuhaf şakalara rağmen hiçbir tepki vermemesini içinde bulunduğu durumu sorgulamamasını yansıtır. Mehmet o kadar muhtaç durumdadır ki sanki bilinci de yok olmuştur. "*İçlerinde hiç benim gibisi yoktu. Hepsi de iyi giyimli, şişman, besili, yanaklarından kan damlayan insanlardı.*" (Nesin, Damda Deli Var, 28) diyen Nesin, Mehmet ile toplumun aç, vasıflı olmasına rağmen, her tür işi düşünmeden kabul edebilecek kadar işe muhtaç kesimini temsil etmiştir. Bunun yanı sıra maddi açıdan rahat olan, Mehmet ve onun gibilerin sıkıntılarını göz önünde bulundurmaksızın, onları birer denek gibi kullanarak adeta onlarla alay eden kesim ise yazar tarafından işverenler olarak gösterilmiştir. Yazar böylece bu iki kesimin birbirleriyle yaşam biçimleri açısından taban tabana zıt olduğunu göstermiş, aralarındaki çelişkiyi vurgulamıştır.

Yazar sonuç olarak öykünün başında Mehmet'in tanımlamaya çalıştığı hayat felsefesine dair sözlerine bir yenisini daha ekler. Bireyler arasındaki bu sosyal eşitsizlik ve adaletsizlik durumunun ihtiyaç sahibi ve çaresiz insanlar için hayatı ne denli zor kıldığını öykünün sonundaki yeni "hayat" tanımı ile vurgular: "*Hayat acı bir şakadır.*" (Nesin, Damda Deli Var, 34)

1.8 İleri Gelen Adamlar

Öyküde yazar, bürokrasinin devleti nasıl hantallaştırdığını ve yanlış işleyişi nedeni ile oluşan birçok olumsuz durumu anlatmıştır.

Yazar milletvekillerinden yola çıkmış, onların seçilmesinde hangi özelliklerin arandığını ortaya koymuştur. Milletvekillerinin seçimi yazara göre gelişmiş ülkelerin aksine, fikirler ya da yetenekler göz önünde bulundurularak değil, dış görünüşe ve giyime bakılarak yapılmaktadır: " *Elbette fraklı adam, frak giymesini bilen adam dururken, fraksızları milletvekili yapıp Ankara'ya götürmezlerdi.* " (Nesin, Damda Deli Var, 48) Yazar bürokraside dış görünümün çoğu zaman asıl önemli olan ve siyasi başarı için gerekli özelliklerin önüne geçebildiğini ifade etmiş ve ilk izlenimlerin çoğunlukla, siyasetçilerin kişiliklerinin ve siyaset becerilerinin değerlendirilmesinde gereğinden fazla önem taşıdığı gerçeğine dikkat çekmiştir.

Yazarın öyküde üzerinde durduğu bir başka konu da " ileri gelenler " ve "sıradan kişiler" arasındaki kıyaslamadır:

" Yollar sana bana kapalı... Onlar gelecek olduktan sonra kapalı mapalı dinlerler mi? Kadillaklarının önüne efendime söyleyeyim, bin traktör dizerler, silindirler korlar, karları temizler... gelirler. " (Nesin, Damda Deli Var, 50)

Nesin, bu kıyaslama ile "ileri gelenler" olarak adlandırdığı bürokratik kesim ve halk arasındaki eşitsizliği göz önüne sermiştir. Yazara göre güçlükler ve imkânsızlıklar yalnızca halk için geçerlidir ancak "ileri gelenler" mevkilerinin bir sonucu olarak bu sıkıntılı durumdan bir şekilde hep kurtulurlar.

Yazarın ileri gelenler diye adlandırdığı kişilerin karşılanacağı gün yaşananlar ile yazar toplumun yapısıyla ilgili noktalara dikkat çeker. Yazar halkın sınıfsal anlamda kendinden üstün olan kişileri anlamakta zorlanışını anlatır. Yazar halktan birçok kişinin ileri gelen adı altında, dış görünüşü iyi olan herkese koşulsuz bir saygı göstermelerine

dikkat çeker. Yazar sonuç olarak daha çok şık ve modern giyimli veya şişman olanların ellerinin öpüldüğünü belirtir. Bu durumu kullanan yazar, insanların öncelikle dış görünüşten etkilendiğini, dış görünüşün her şeyin önüne geçebileceğini belirtir. Yazar dış görünüşle ilgili değerlendirmelerde de halkın yanılğıya düşebileceğini belirtir.

Nesin'in eleştirdiği bir diğer özellik ise parti değiştirmenin öyküdeki kişiler için, giysi değiştirmek kadar kolay oluşudur: " Bir teklifim var... Şimdi hep birden " Milli Kudret Partisi "ne geçeriz... Haa!.. Ne dersiniz? Hiç hazırlığımızı bozmayalım!.. Milli Kudret Partisinin ileri gelenlerini çağırırız. " (Nesin, Damda Deli Var, 53) Kimi bürokratlar yazara göre sırf yapılan seçim hazırlıkları boşa gitmesin diye, rakip bir partiye hemen geçebilmişlerdir. Nesin burada kişilerin siyasi düşüncelerine bağlılıktan uzak, çıkarlarına en büyük katkı sağlayan tarafı ve durumu destekleme tutumunu eleştirmiştir. Yazar ele aldığı siyasetçilerin ve kasaba ileri gelenlerinin kişisel çıkarlarını her şeyin üstünde tutarak, onların tutarsız oluşlarını ve kendi görüşlerini tamamıyla benimseme ve özümseme özelliğinden yoksun oluşlarını eleştirmiştir.

2. SONSÖZ

Aziz Nesin, birey ve toplum gerçekliğini ele alışında yaşadığı çağın toplumsal sorunlarını, eksikliklerini, yanlışlıklarını, çarpıklıklarını ve çelişkilerini mizahi bir dil ile güldürü öğelerini sıkça kullanarak okuyucusuna aktarmıştır. Yazar mizahı kullanırken, hedefi yalnızca insanları güldürmek ve bir anlatım şekli olarak kullanmak değildir, aynı zamanda toplum gerçeklerinin yansıtmak istemiştir.

Bireyin sorunlarını anlatırken toplumsal değişim ve gelişimin birey üzerindeki etkilerini her zaman göz önünde bulundurmuştur. Eserlerinde eleştirdiği bireyler genellikle toplumsal gelişimin gerisinde kalmış, çağa ayak uyduramamış kişiler olarak temsil edilmiştir. Bu durum ise söz konusu toplumsal sorunları oluşturmakta, sosyal eşitsizlik ve adaletsizliğe yol açmakta ve toplumun bir türlü istenilen seviyeye gelememesine neden olmaktadır. Bu noktada Nesin'in öykülerinde yer verdiği toplum ideal toplum yapısından çok uzaktır. Nesin'in öykülerinde verilen durumlar, dünyanın birçok yerinde yaşanabilir. Aymazlık, bireyin yanılgıya düşmesi gibi durumlar görülebilir. Çaresiz insanlar arayışlara girebilirler, siyasette çarpıklıklar yaşanabilir ve bireyler ve toplumlar bocalayabilir.

3. KAYNAKÇA

- Nesin, Aziz. "Damda Deli Var". İstanbul, Nesin Yayınevi, 2009